

Pastoralteologi enligt Martin Thornton

Grunden i Martin Thorntons pastoralteologi

Martin Thorntons verksamhet som präst och teolog inom den anglikanska kyrkan, med en författarkarriär som sträckte sig över nästan fyrtio år, har haft stor inverkan på många. Samtidigt har hans fokus på asketisk och pastoral teologi, med andlig riktning, samt anglikansk identitet och tradition, gått många förbi och bara i viss mån blivit realiserad. Han tog sig särskilt an en problematik som indirekt förutsåg den post-kristendom, med individualistiska förtecken, som mer och mer kommit att prägla vår del av världen under de senaste årtiondena. Denna problematik återfinns inom just området av pastoralteologi med frågan om vad den pastorala målbilden för en församling bör vara. Är målet att alla människor i ett närområde ska praktisera ett normalt kristligt liv, med iver i bönen och firandet av söndaglig gudstjänst? Enligt Thornton är detta ett orealistiskt mål, med risken att en församling börjar ägna sig åt en slags *evangelisations- akrobatik*, som på olika sätt försöker få med alla på tåget. Med utgångspunkt i bibeln och kyrkans historia argumenterar Thornton för att prästens pastorala fokus istället bör riktas mot den grupp av trogna, troende som han menar finns i varje församling. Detta handlar dels om insikten om att alla inte vill tro, och dels om att se och glädja sig över de få som ändå kommer. Detta är en hållning som vill bort från det individualistiska och bort från räknandet av antal och som söker kvalitet snarare än kvantitet.

Målet är dock inte en elitism, utan snarare en realism, som tar i beaktande det faktum att *han som dog för alla omvände så få*. Detta ger enligt Thornton en ställföreträdande princip, där den pastorala riktningen mot den lilla gruppen av trogna innebär att de få, genom sin tro och bön, kan bära den större grupp som församlingen består av. Detta är som sagt motsatsen till elitism, enligt Thornton. Han säger: *Kristus är inte nöjd med mindre än alla, och det kan inte heller en församlingspräst vara*. Församlingen är en kropp som hänger ihop, men för att denna kropp ska få liv, behöver liv utgå från hjärtat. Och hjärtat är, enligt Thornton, just den innersta grupp av församlingens medlemmar som troget lever sitt kristna liv. Denna grupp som han kallar för *the remnant*, eller *resten*, är grunden för hans pastoralteologiska ansats som han särskilt utlägger i boken *Pastoral Theology: A reorientation*. Det är därför just i *rest-tanken* som jag vill ta avstamp, när jag i det följande framställer Thorntons pastoralteologiska hållning.

Rest-tanken (“the remnant”)

Med utgångspunkt i Thorntons rest-tanke skulle man kunna se prästen som en slags böne-tränare, eller tränare i tron, som kan liknas vid en fotbollstränare, där församlingens kärna kan liknas vid ett fotbollslag. Laget är det som bär både supportrar och organisation, och när laget är vältränat, samspelat och gör sitt bästa, då lyfts alla andra. Lagets prestation genomsyrar hela organisationen, på samma sätt som poliser, lagstiftare och domare upprätthåller den laglydighet som bär gemenskapen av ett laglydigt folk. Poängen Thornton vill göra här är densamma som med bilden av kroppens hjärta: Om gemenskapens kärna är full av liv, kraft och sälla, kommer detta i förlängningen också färga av sig på hela gemenskapen. Församlings-kärnan ska därför vara som en väloljad första-elva på fotbollsplanen som bär de andra. Vid vinst kan tusentals säga *vi vann* efter en match. Thornton menar att en *multitudinistisk* hållning, som fokuserar på antal, innebär att en församling med 1000 personer, inte är församling om bara 999 finns i gudstjänsten. Men med utgångspunkt i *rest-tanken* bärs 10 000 själar inför Gud, när en *rest* av tre ber tidebön. Detta är grunden för Thorntons pastorala hållning, som menar att *restens* bön och helighet, är långt mycket mer smittsam för hela församlingen, än aldrig så många värningskampanjer. Därför, menar Thornton, att nio tiondelar av arbetet i pastoralt prästämbete för att söka leda alla till Kristus är träningen och riktningen av *resten*.

Frågan är dock hur man når dit, med andra ord: hur blir församlings-kärnan den väloljade första-elva på fotbollsplanen, som Thornton talar om? Nyckeln här stavas *asketisk riktning i kontext*, och handlar om den andliga träning i bön och liv som grundas i en gemensam regel, genom vilken *resten*, församlingens kärna, binds samman och i förlängningen sammankopplas med den större församlingsgemenskapen. Till skillnad från den individualistiska asketism som Thornton menar blivit alltmer rådande, är detta en asketism som är rotad i sin kontext, i den större gemenskap, för vilken *resten* fungerar som hjärta. Innan jag går in närmare på Thorntons tankar om hur denna asketiska kärna formas och växer till, så vill jag först redogöra för var Thornton finner grunden för sin pastoralteologiska hållning. Denna grund ger nämligen, förutom en bakgrund till Thorntons tanke om *resten*, även ett mönster för just den asketiska riktning som är nödvändig *för resten*,

såsom en församlings hjärta och kärna. Som jag tidigare nämnt finner Thornton utgångspunkten för sin hållning i Bibeln så väl som i kyrkohistorien, som enligt Thornton genomgående återkommer till *resten* som den bärande kärnan i alla Guds-gemenskaper genom historien.

Rest-tanken som församlingsteologi i Bibeln och historien

Bakgrunden till Thorntons tal om *the remnant* eller *resten*, är föga förvånande den återkommande tanken om *en rest* av Israels folk, som genom alla prövningar och folkets avfall från Herrens vägar, förblivit trogna. Thornton överför sedan denna tanke på Nya testamentet, för att där finna fundamentet för sin pastoralteologiska hållning. Först och främst börjar Thornton i evangelierna, i Kristus med det exempel som hans liv utgör, för att däri finna pastorala mönster. Thornton menar nämligen att det är tydligt hur Kristus, som säger *Jag har inte blivit sänd till andra än de förlorade fåren av Israels folk*, utgår från en tanke om *resten*, där de utvalda trogna är hans fokus och instrument för att göra hans Andes vilja. Jesu ord till den kanaaneiska kvinnan blir för Thornton ett exempel på hur Kristi pastorala omsorg är riktad till alla, men att sakramenten och den faderliga närheten tillhör *resten*. Detta innebär ett mönster där *prästen*, likt Jesus, vänder sig med omsorg och vänlighet till massorna, men med en fadersgestalts kärleksfulla ärlighet och uppfordran, till *resten*. Thornton menar vidare att liknelsen om Kristus som den gode herden, där hans egna får känner hans röst, tillför en annan viktig aspekt hos rest-tanken, nämligen det nära bandet mellan plats och gemenskap. Betet syftar på en given plats och flokken är den sammanbundna enheten av trogna, som hör herden och följer.

Vikten av de trognas följsamhet och träning, blir sedan tydlig i exempel såsom helandet av den lame mannen, påpekar Thornton. Det behövs starka män, som vet hur man bär en bår, inte som individer, utan i samklang med andra, för att föra den som inte själv har kraft eller tro, vägen fram till Kristus. Detta skulle således bli en bild för att *restens* beslutsamma träning, bär hela församlingen och därför ligger till grund för all pastoral omsorg. Tydligast blir kanske denna rest-tanke i hur Kristus utväljer de tolv till att vara hans innersta krets och till att på ett särskilt sätt formas av honom, för att i förlängningen bära hela folket och den gemenskap som skulle komma att bli kyrkan. Till detta kan sedan föras att ordning är nödvändigt för att

resten, dels ska växa till i asketisk riktning mot Kristus, och dels fungera som den livgivande sälta som ska genomsyra hela folket. Här blir Jesu brödunder ett exempel, där ordningen är central. Folket delas upp i grupper om femtio, och *resten*, som i detta fall är de tolv, tjänar mängderna. Poängen med Thorntons exempel från Kristi liv är att visa hur rest-tanken har sin grund i Kristus-själv, där *en rest* med trogna, fungerar just som en inre gemenskap, som utifrån en tydlig ordning - och i sin kontext - tränas i kärlek till Kristus, som leder till bröd, till liv, för hela gemenskapen, som når både den som är nära och i periferin. Med sitt föredöme i Kristi ställföreträdande hållning mot de som har givits honom, ska *resten*, enligt Thornton, agera ställföreträdande för och bära hela kroppen, i kärlek genom bön och omsorg. Utan att i sig självt vara detsamma som helgelse, blir därför moralisk teologi ett test för framsteg på helgelsens väg.

Förutom bibelordet, åberopar Thornton, som sagt, även kyrkohistorien som grund för tanken om *resten* som den definitiva grunden för pastoral teologi. Denna grund anser han sig finna redan i den apostoliska kyrkan, som växte ur just *resten* av de tolv apostlar, som utvalts av Jesus själv. Thornton argumenterar vidare att samma mönster som är synligt i gamla testamentet är synligt genom hela kyrkans historia, där de många av Guds folk fallit från, och kvar har det varit en trogen *rest* som räddats likt arvingar av löftet. Efter Konstantin och kyrkans sekularisering genom popularisering, var det apostoliska svaret *monasticism* menar Thornton. Monasticism skulle således ha varit medeltidens *rest* grundad i monastisk order-gemenskap, från vilken modern asketism växt fram. Han nämner ökenfäderna som viktiga gestalter i den asketiska hållning som är nödvändig för en rest, men nämner samtidigt den brist som fanns hos denna sorts rest, i att göra fullständig reträtt från samhället, och därmed sin kontext och den gemenskap man kallats till att bära. Senare exempel som på ett mer helt sätt följer rest-tanken, återfinns hos St Basileus, St Benediktus och cisterciensensorden, där en ordning grundad i en asketisk riktning mot Kristus, utgjort en *rest* som på ett icke-elitistiskt sätt vågat gnugga axlar med resten av samhället. Ett engagemang i liknande arbete och mål som övriga samhället, fast på ett distinkt annorlunda sätt, genom den asketiska disciplinen och allmänna regeln, gav en *rest*-gemenskap som höll för det moraliska testet. Där fanns en överflödande kärlek för alla människor, grundad i det primära i meditativ bön, menar Thornton,

nämligen en praktiserad medvetenhet om den personliga närvaron hos Jesus i hans helgade mänsklighet. Detta som bara kan nås genom asketisk riktning i kontext. För att verkligen kunna vara den ställföreträdande och bärande kärna som *resten*, enligt Thornton bör vara, måste varje gemenskap av nödvändighet utgå från den kontext i tid och plats, som man befinner sig i. Den monastiska idealbild för en realiserad pastoralteologi med *rest-tanken* som grund, som Thornton målar upp, är djupt kontextuell och därför inte rakt av tillämpbar i vår tid och kontext. Frågan är då hur en realiserad *rest-tanke* skulle se ut idag? Utmaningen i att tydligt besvara denna fråga ligger, enligt Thornton, i det brott som skett i *restens* naturliga utveckling. Genom historien har det alltid funnits en rest av trogna, som följt på en tidigare generation. Thornton menar att den naturliga utvecklingen och framväxten av en ny ordning för nya tiders trogna, bröts i och med reformationen, då den uttjänta monastiska grenen i England, höggs av innan dess nya efterträdare hade hunnit mogna. Vad den medeltida monasticismen hade kunnat utvecklas till under de senaste århundradena, om den tillåtits utvecklas enligt sin naturliga gång, är därför omöjligt att säga. Resultatet är, enligt Thornton en monasticism, som en gång var den bästa spirituella partnern till medeltida liv, men idag går i otakt med sin samtid och som därför inte klarar av att vara den rest som kyrkan behöver.

Vid sidan av detta lyfter Thornton hur modern tids filosofi, med Descartes uppdelning av kropp och själ i spetsen, har börjat en allmän uppdelning av mänskligt liv, som filosofin sedan dess försökt överbrygga igen. Trots detta har *rest-konceptet* varit synligt och är synligt, menar Thornton, med en utveckling bort från ren individualism. Exempel på detta som han lyfter återfinns från Leibniz till Lotze, i bland annat talet om mikrokosmisk representation, som speglar *rest-tankens* fokus på det lillas ställföreträdande representation av helheten. Om man följer Thorntons tankegång och delar hans hållning, är vår nutid präglad av den utmaning som kommer av att kristendomen saknar ett givet ideal för utformningen av församlingen utifrån *rest-tanken*. Detta beror, som sagt, delvis på det historiska brottet med den monastiska rörelsens vidareutveckling, och delvis på den individualisering som skett av såväl samhälle som tro. Frågan vi återkommer till då, blir densamma som ställdes innan jag började tala om Thorntons grund för sin pastoralteologiska hållning. Detta är frågan om hur man kan forma en *rest* i vår tid och i våra församlingar, som i hängivenhet söker Kristus och därigenom bär hela församlingsgemenskapen både i

bön och i omsorg, så att man består Thorntons moraliska test på helgelsens väg. Thorntons svar har även det nämnts: asketisk riktning, mot en pastoral asketism.

Mot en pastoral asketism

Elementen hos asketisk riktning - en början

Det kan säkerligen för många kännas svårt att föra samman orden *pastoral* och *asketism*. Det ena för tankarna till omsorg grundad i mellanmänskligt förtroende i gemenskap, med Kristus som den ultimata pastor pastorum. Medan asketism kan föra tankarna till en sträng solitär tillvaro i flitig bön och disciplin, för att söka Guds ansikte. Men Thornton argumenterar för att dessa bör höra nära samman och att just en asketisk riktning av *resten* är den viktigaste pastorala uppgiften en präst har, för att i förlängningen tjäna alla de som man har ansvar för. Först och främst behöver vi förstå vad Thornton menar med asketisk teologi, nämligen tillämpad dogmatik. I motsats till rena studier, ser Thornton den asketiska teologin som den aktiva träningen och färdigheten i det andliga livet. Träningen i bönen är därför att jämföra med den praktiska färdigheten att snickra och bygga hus, eller att måla en tavla, snarare än att studera böcker i konstruktion eller i färglära. Kristendom är således personen Kristus, var den asketiska träningen är att lära känna honom och leva i en levande relation till honom, som ger hans frukt. Thornton menar därför att, en präst som tar *resten* på allvar och verkligen ägnar riktningen av *resten*, nio tiondelar av sin pastorala praktik, kommer mer och mer tid behöva ges åt de andra skikt som finns utanför *resten*. Med andra ord: om *resten* verkligen ber och tillber, behöver man som präst inte vara orolig för att Gud ska ge tillväxten.

Allt detta handlar, enligt Thornton, som sagt om att känna Kristus. Och att känna börjar i att uppleva eller erfara någon. Den asketiska träningen har därför sin grund i den religiösa upplevelsen, menar Thornton, där subjektet - jaget - upplever objektet - i detta fall Gud. För att gestalta detta använder sig Thornton av bilden av en kärleksrelation, där det finns några grundläggande faktorer i en älskares omfamning: tiden stod still, det infann sig en känsla av evighet, upplevelsen av lyckofylld medvetenhet och att allt känns och ser annorlunda ut med personen i fråga. Detta är den grundläggande och enklaste formen av religiös erfarenhet enligt Thornton, men som sådan måste den, precis som omfamningen av en älskad, öppnas upp och

breddas. Omfamningen kan upplevas som i en evighet, men den varar inte för evigt, inte heller den religiösa upplevelsen av Gud. Det älskande paret blir hungriga, trötta, och behöver breddas ut i en gemenskap, ett samhälle, en kontext. På så vis är omfamningen början på en längre, långsammare period av offer och disciplin. På samma sätt är det med den religiösa erfarenheten menar Thornton. Om endast blixtförälskelse är idealet, kan endast en subjektiv, plötslig omvändelse vara rätta vägen, och om en evig euforisk omfamning är enda målet, blir all kärlek kortvarig. Den vanligaste, naturliga vägen för en kärleksrelation är uppvaktande som över tid får växa till, i ett sammanhang. På samma sätt är den religiösa erfarenheten bara början på den vandring vidare i offer och disciplin, mot tillväxande kärlek. Detta kräver en särskild pastoral omsorg hos en präst, som går på djupet och riktar sitt tydliga fokus mot *restens* utveckling, i sin kontext, menar Thornton.

Utan denna träning och utan detta fokus, stannar församlingen av i en *natur-religiös* eller *sub-kristen* hållning menar Thornton. Den naturliga dragningen till det vackra och goda kan dock hjälpas av den asketiska träningen, för att dra någon nära himlen. Thornton gör därför klart att det är viktigt att börja på rätt nivå och att ha rätt motiv med etiken man syftar mot. Att enbart lära ut kristna principer för barn eller vuxna som inte har fått mogna till, är som att kasta dem in i ett spel man inte känner, vilket lätt får negativa följder. Syftet måste hela tiden vara det rätta, nämligen renandet av själen och ära åt Gud. Den rätta *moraliska* instruktionen blir därmed att *placera själen i ett tillstånd av att ta emot Guds rörelse*, menar Thornton. Om den religiösa erfarenheten av Gud, eller ännu tidigare, en sorts känsla eller strävande mot harmonisk enhet med omgivningen, är början, krävs med Thorntons logik, därefter en aktiv och uthållig träning av de trogna, som kräver stor del av varje prästs uppmärksamhet. Denna pastorala träning bygger enligt Thornton på utvecklandet av en asketism för vår nutid, genom vilken resten kan tränas.

Att utveckla en asketism för restens träning

Till sin hjälp för att utforma en pastoral asketism för *sin* tid, använder Thornton sig av Ignatius av Loyolas systematiserade formula samt inspiration från professor James Wards psykologiska skola. Genom en syntes av dessa båda får Thornton en form av modern-medeltida meditation, som syftar till att haka i och bygga vidare på den *rest*

som han menar att den medeltida monastiska rörelsen utgjorde. Denna metod har tre steg och börjar i den ignatianska förberedelsens kännande medvetenhet av Gud. Här sker en disciplinerad och riktad erinran av Gud och rening från allt annat, som utgör ett första stegets kontemplation. Thornton kallar detta för sökandet efter Gud i denna värld eller den sakramentala bekantskapen med Guds ontologiska verklighet, genom närvaron av den levande Kristus. Nästa steg är den ignatianska inledningen och de två första punkterna, som omfattar bön eller meditation. Detta är en andlig övning, som kan utgöra faktisk bön eller ett företal till bön. Tredje steget är det som Thornton kallar för själva samtalet, då våra böner uttalas, efter det att mötet etablerats. Slutligen tar de ignatianska upplösningarna och slutsatserna oss tillbaka till vardagens värld, som är en värld av samhälle och miljö. Vårt privata samtal med Kristus leder oss alltså, enligt Thornton, därmed in i den tillbedjande gemenskapen av hans kropp. Denna fyrfaldiga ordning är alltså Thorntons förslag till metod för *restens* tillväxt, och bör därför utgöra den grundläggande komponenten i en prästs pastorala verksamhet, i form utav träning av *resten* i dess andliga liv. Thornton liknar stegen av mognad vid hur Paulus talar om andlig mognad, från barndom till vuxenhet, från mjölk till kött. Vägen till mognad sker alltså, enligt Thornton, genom denna medvetna träning, såsom den primära delen av en prästs pastorala gärning.

Viktigt att påpeka här är hur Thorntons metod både har den gemensamma bönen som sin kontext, och mynnar ut i just detta. Han menar att själens hälsa är beroende av bönen hälsa. Och bönen hälsa är i sin tur avhängig själens förmåga att uppfatta Gud. I detta är just den gemensamma bönen en mycket mer pålitlig guide än den individuella menar Thornton, eftersom det är läran om Gud som treenig, såsom en fortskridande gemensam erfarenhet genom kyrkohistorien, som ligger till grund för all kunskap om Gud. Detta innebär att stå djupt rotad i treenigheten genom bönen, där all bön är till Fadern, genom Sonen, i Anden. Thornton menar att *rest-konceptet* är den enda pastorala inställningen som gör det trinitariska konceptet om Gud rättvisa. Han argumenterar att vi endast där finner Kristi kropp, som sann församling, som ett mikrokosmos, med fokus mitt emellan vår värld all mångfald och den inneboende Anden. Med detta menas att tillväxten, från mognad och vidare, måste grundas på kyrkans mest grundläggande dogma, nämligen treenigheten. Thornton menar vidare att just treenigheten ger det bästa möjliga grundmönstret för både den vidare tillväxten och skyddet mot synd, vilket inte minst blir synligt i de teologiska huvud-

dygdernas asketiska likhet med treenigheten: Tro är en aktivitet mot Fadern såsom transcendent och osedd. Hopp är resultatet av tröstaren, den inneboende Anden och kärlek i Kristus är fokus för och syntesen av dem båda. Med andra ord menar Thornton att pessimisten inte kan känna Anden, den trolöse glömmer Fadern och kärlek är omöjlig utom i Kristus. Dygderna är enligt Thornton en naturlig följd av det asketiska livet, såsom fundamentet för en prästs pastorala teologi, medan synder är symptom på andlig ohälsa och brist på den asketiska riktning mot Kristus, som är syndens största motkämpe.

Till detta kan Thornton slutligen föra en kyrkans trefaldiga regel, som grundar sig på just treenigheten. Nämligen: för det första *församlingens gemensamma tillbedjan till Fadern*, för det andra *eukaristin* och för det tredje *den personliga bönen*. Denna regel är, enligt Thornton, det ultimata botemedlet mot alla andliga sjukdomar och det yttersta skyddet för andlig hälsa. Men Thornton menar att man generellt tenderar att misslyckas med att tolka denna regel i sin integrerade helhet, eller på ett aktivt asketiskt sätt. Om regeln däremot ställs inom *rest-konceptet*, blommar den ut till att bli just den asketiska grund för mognad, för tillväxt och för skydd, som den kan vara, enligt Thornton. Då blir *församlingens gemensamma tillbedjan till Fadern*, Jesu sanna bön till sin far genom sin kropp, och en gemensam asketisk övning som kyrka, som kräver lag-träning och tydlig gemensam ordning, snarare än den subjektivistiskt präglade grupp-aktivitet som den så ofta har blivit. Då blir *mässan* en kärleksfull omfamning av Kristus i glädje, som i sin komplexitet rymmer en elasticitet där alla kan komma och tillbe olika. Samtidigt ger tiden mellan mässor, den ordning som är viktig för den asketiska disciplinen. Och då kan den *personliga bönen* komma att omfatta den inneboende Andens helgelse av individens själ, inom ramverket för kyrkans regel, sammanlänkat med den gemensamma tillbedjan och mässan och baserad på kyrkans gemensamma erfarenhet av Gud genom helgonen och historien. Därigenom landar Thornton i en modern, monastiskt inspirerad ordning, såsom en motvikt till det han ser som vår tids stora problem - nämligen instabilitet.

Sammanfattningsvis

Thorntons huvudärende är att föreslå en bibliskt och historiskt förankrad pastoralteologi för sin tid, som ger rätt prioriteringar för såväl prästen som församlingen. Detta gör han genom att lyfta fram *rest-konceptet*, där *restens* ställföreträdande roll får överbrygga avståndet mellan det troget bedjande kyrkfolket och församlingens bredare gemenskap. Prästens uppgift är enligt Thornton inte att räkna, locka eller värva, utan att, likt en fotbollstränare, träna de redan värvade - den så kallade *resten* - i att rikta sig asketiskt mot Kristus, till en andlig mognad som får växa till och bevaras inom ramverket av kyrkans trefaldiga regel, såsom grundad i läran om treenigheten. *Restens* uppgift är att, i egenskap av Kristi kropp, ställföreträdande bära hela kroppen genom tålmodig bön, uthålligt lidande och frimodig kamp för alla. *Resten*, är därmed roten i kyrkans, och hela mänsklighetens, träd som skänker näringsrik sav till hela trädet, eller startelvan vars matchseger skapar vågor av jubel hos hela laget, hela klubben, och ut över hela staden.

Thorntons rest-tanke skapar därmed inte en bortskämd elit, utan tvärtom: Församlingens *rest* ska med Kristus som föredöme bekänna församlingens och världens synd, samt bära dess smärtor och död, likt Kristus bar detta för alla. *Resten* ska följa Honom i tro och lydnad, inte främst för den egna frälsningens skull, som redan vilar på Kristi löften till de heliga, utan ställföreträdande för de mångas skull.